

Історія

УДК 94(37:460)"-02/01"

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17090417>

Правовий статус фінікійський міст Іспанії та їхня інтеграція в римську систему управління

Драченко Єлизавета Олександрівна,

магістр кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
історичного факультету Київського національного університету імені Тараса
Шевченка, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0008-9046-9238>

Прийнято: 17.08.2025 | Опубліковано: 31.08.2025

***Анотація:** Метою даного дослідження є встановити правовий статус, механізми інтеграції до римської системи влади й особливості розвитку фінікійських міст Піренейського півострова в ранню епоху римського панування (206 р. до Р.Х. – I ст.), а також проаналізувати процеси адаптації багатовікових фінікійських спільнот до нових політико-правових реалій та з'ясувати специфіку їхнього включення до римського устрою. Методологічну основу становить комплекс історичних методів, зокрема історико-критичний, порівняльно-історичний, хронологічний, й елементи нумізматичного аналізу, використані при роботі із монетами досліджуваних міст. Результати дослідження засвідчують, що більшість фінікійських міст Іспанії здобули федеративний статус, що забезпечувало їм значну внутрішню автономію, в особливості місто Гадес. Більшість інших фінікійських центрів, таких як Малака, Сексі, Абдера, Ебес тощо мали подібний статус, виняток становив лише Новий Карфаген. З'ясовано, що фінікійські міста*

продовжували карбувати власні монети з традиційною іконографією та пунічними написами, що свідчить про збереження культурної ідентичності та економічного розвитку. Повстання 197 р. до Р.Х. відображало конфлікт між римськими намірами централізації та прагненнями місцевих еліт зберегти автономії, а не антиримські настрої. Висновки дослідження демонструють, що римська політика щодо фінікійських міст Іспанії характеризувалась гнучкістю та прагматизмом, внаслідок чого фінікійські спільноти успішно адаптувалися до римської системи, поєднуючи лояльність до нової влади зі збереженням культурних традицій, синтезом римських і фінікійських елементів, що сприяло економічному розвитку регіону та формуванню специфічної культурної ідентичності у цьому регіоні. Апогеем цього стало присвоєння муніципальних прав фінікійським містам у I ст. до Р.Х. – I ст., що засвідчило їхню повну інкорпорацію до римської державно-правової системи.

Ключові слова: *фінікійці, антична Іспанія, Рим, Карфаген, Пунічні війни, правовий статус, антична цивілізація.*

The Legal Status of the Phoenician Cities of Hispania and Their Integration into the Roman Administrative System

Yelyzaveta Drachenko,

Master's student, Department of Ancient and Medieval History, Faculty of History,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0008-9046-9238>

Abstract: *The purpose of this study is to determine the legal status, mechanisms of integration into the Roman system of governance, and the developmental features of the Phoenician cities of the Iberian Peninsula during the*

early period of Roman rule (206 BCE – 1st century CE). It also aims to analyze the processes through which long-standing Phoenician communities adapted to new political and legal realities, and to identify the specific nature of their incorporation into the Roman order. The methodological framework relies on a combination of historical approaches, including the historical-critical, comparative-historical, and chronological methods, as well as elements of numismatic analysis applied to the coinage of the cities under examination. The findings indicate that most Phoenician cities of Hispania acquired federated status, which granted them considerable internal autonomy, particularly in the case of Gades. The majority of other Phoenician centers, such as Malaca, Sexi, Abdera, and Ebusus, enjoyed a similar status, with New Carthage being the sole exception. It was further established that these cities continued to mint their own coinage with traditional iconography and Punic inscriptions, reflecting both the preservation of cultural identity and continued economic development. The uprising of 197 BCE reflected a conflict between Rome's drive for centralization and the local elites' aspirations to maintain autonomy, rather than a manifestation of anti-Roman sentiment. The conclusions of the study demonstrate that Roman policy toward the Phoenician cities of Hispania was characterized by flexibility and pragmatism, enabling Phoenician communities to adapt successfully to Roman rule. This adaptation combined loyalty to the new authorities with the preservation of cultural traditions and the synthesis of Roman and Phoenician elements, thereby contributing to the region's economic growth and the shaping of a distinctive cultural identity. The culmination of this process was the granting of municipal rights to Phoenician cities between the late Republic and the early Imperial period, marking their full incorporation into the Roman political and legal system.

Keywords: *Phoenicians, Ancient Hispania, Rome, Carthage, Punic Wars, legal status, ancient civilization.*

Постановка проблеми. 206 р. до Р.Х. став визначним в давній історії Піренейського півострову одразу для кількох цивілізацій. Битва при Ілліпті цього року між римськими та карфагенськими військами в ході Другої Пунічної війни, фактично, зумовила її результат, принаймні у цьому регіоні. Очільнику римських сил в Іспанії, Корнелію Сципіону, пізніше відомому як Африканський, вдалося перевести на свій бік левову частку іспанських союзників Карфагену. Настільки, що вони займали майже половину війська полководця. Можна стверджувати, що після перемоги у цій битві римляни отримали або відкрили шлях до контролю над всією Іспанією. Цього ж року найбагатше на той час місто Іспанії (якщо не брати в розрахунок захоплений до цього Новий Карфаген) – стародавній Гадес – здався на користь Риму. Карфагеняни намагались здійснити останні спроби відновити сили й зібрати флот, що знаходився у Гадесі, аби надіслати його на допомогу в Італію, проте місто не підкорилось. Після значних поборів і неприязної поведінки пунійців, гадетяни просто не пустили карфагенського полководця Магона у місто. Таким чином, настав кінець карфагенської гегемонії на Іберійському півострові.

Проте навіть із зміною влади Іберія не могла відмовитись від фінікійського впливу, оскільки була багато століть пов'язана із фінікіянами, а у подальшому і карфагенянами. Уздовж південних та південно-західних берегів регіону зберігали своє існування поселення, що мали фінікійське коріння, особливо помітним серед них залишався згадуваний раніше Гадес. Прилеглі території також могли бути заселені фінікійцями, крім того, варто враховувати мігрантів із північноафриканських земель, які також оселились вздовж південних берегів півострова. Такий розподіл населення формував розгалужену систему пунічних культурних традицій у цій місцевості. Зрозуміло, що після встановлення римського панування фінікійські спільноти не припинили існування, проте мусили пристосуватись до нових реалій. Це породжувало питання щодо їхнього майбутнього існування, юридичного

становища в рамках провінційного римського устрою, а також способів їхньої інтеграції до римської державної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Довгий період часу тема карфагенської присутності в межах Піренейського півострова не користувалась великою популярністю серед дослідників, що було зумовлено як нестачею письмових джерел, так і негативним ставленням до карфагенян. Період фінікійської колонізації в Іспанії сприймався радше як казкове минуле, що дало тамтешньому населенню нові знання та шляхи розвитку. Тим не менш, подальший тривалий період карфагенського впливу, що тривав з VI ст. до Р.Х. і особливо посилювався в епоху Баркідів у 237-206 рр. до Р.Х., – вважався часами кризи й жорсткої експлуатації як природних, так і людських ресурсів цього регіону. Нова хвиля зацікавленості фінікійсько-карфагенською історією в Іспанії розпочалася переважно у другій половині XX ст., з активізацією археології, що й стала неодмінним джерелом інформації для досліджень.

Основоположними для дослідження даної теми є праці Х. Л. Лопеса Кастро [16; 17], зокрема його монографія [15]. Він став чи не першим дослідником, який поставив за мету не лише описати, що відбувалось з фінікійськими общинами після перемоги римлян, а й пояснити причини та наслідки трансформаційного процесу, зокрема, він відкинув поширений термін «романізації», віддаючи перевагу «інтеграції». Після публікації книги Лопеса Кастро у наступні два десятиліття з'явилась ціла серія досліджень, які розвивали нові напрямки інтерпретації фінікійців в Іспанії у римські часи. Ця серія включає дослідження різних напрямків – від карбування монет до поховальних обрядів фінікійців у римську добу тощо. Серед них ми можемо виділити ті, що були корисними конкретно для нашої роботи. Окремо виділити належать праці фахівців університету Малаги – М. А. Марті-Агілара [2], Ф. Вульфа Алонсо [31] та Ф. Мачука Пріето [19; 20], специфікою якого є саме питання фінікійської ідентичності, що є цікавим в контексті інтеграції та

адаптації до римської системи. Серед решти дослідників можна згадати: Е. Бадіана [5], Е. Феррера Албелда [8], М. Х. Лопеса Медіну [18] тощо. Окрему увагу слід приділити видатним іспанським нумізматам Е. Вівес-і-Ескудеро [30] та К. Альфаро Асінс [1].

Основним джерелом інформації для нас служать праці античних істориків. Зокрема, в цьому дослідженні ми найбільше звертаємось до Полібія [25], Тіта Лівія [11-14], Плінія Старшого [24], Цицерона [6; 7] та Страбона [29]. Однак їхні свідчення, більшою мірою, є досить фрагментарними через те, що: вони жили вже в значно пізніший період; сама Іспанія була на той час доволі віддаленим і специфічним регіоном; їхні свідчення як римлян є досить суб'єктивними щодо пунійців, а отже мають сприйматись з певною критикою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Якщо загальні аспекти римського завоювання Іспанії та карфагенсько-римського протистояння досліджені цілком ґрунтовно, то специфіка адаптації фінікійських спільнот до нових політико-правових реалій потребує детального аналізу. Особливо це стосується з'ясування механізмів, за допомогою яких ці міста зберігали економічну автономію і культурно-релігійну активність під час римського панування. Дискусійними залишаються також питання хронології та умов надання різних правових статусів цим містам, а також співвідношення між формальними домовленостями та реальною практикою управління.

Метою статті є розкрити правовий статус, процес включення до римської системи та тенденції розвитку фінікійських міст Іспанії в ранню епоху римського правління.

Методологічна база даного дослідження ґрунтується, в першу чергу, на принципах історизму та науковості. Принцип історизму включає в себе історико-критичний метод, застосований для аналізу повідомлень античних авторів; порівняльно-історичний метод використовується для зіставлення становища різних міст та проведення паралелей між подібними формами

контролю для виявлення загальної тенденції; хронологічний метод дозволяє простежити еволюцію статусу цих центрів; важливе місце займає нумізматичний аналіз, що надає можливість оцінити або принаймні припустити рівень економічної автономії, культурну особливість монетних дворів фінікійських міст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для дослідження політико-правового становища фінікійських поселень найбільш демонстративним випадком виступає місто Гадес, оскільки про нього ми маємо найбільше інформації. Капітуляція цього центру та включення до римської орби не призвели до миттєвого та цілковитого встановлення римської юридичної влади. Свідченням цього може слугувати укладання угоди між Римською державою та Гадесом у 78 році до Р.Х. Додатковим підтвердженням є розповідь Цицерона про Луція Корнелія Бальба, де мешканці Гадеса характеризуються як представники «союзного міста» [6, с. 317]. Водночас відомий ритор посиляється також на попередню домовленість між Римом та гадетянами [6, с. 326], хоча не акцентує увагу на її автентичності. За його словами, цю угоду нібито уклав Луцій Марцій за дорученням Публія Сципіона вже у 212 році до Р.Х. Проте таке хронологічне визначення викликає серйозні сумніви, адже в означений період римські війська ще не досягли настільки віддалених регіонів півострова і навряд чи мали змогу вести переговори з Гадесом, який тоді перебував під контролем карфагенян. Відтак, якщо така домовленість справді існувала, то її слід датувати 206 роком, після здачі міста. Судячи з наступних посилянь у творах Цицерона, можливо, офіційне затвердження цієї угоди сенатом відбулося набагато пізніше – у 78 році до Р.Х. Стимулом для такого кроку, очевидно, стало повстання Серторія в Іспанії. За таких нестабільних обставин римська влада вбачала стратегічну необхідність у збереженні вірності заможного та географічно вигідно розташованого міста.

Тіт Лівій також згадує про існування раніше укладеної угоди і повідомляє, що у 199 році до Р.Х. місто відправило дипломатичну місію до Риму з клопотанням відмовитися від призначення префекта, апелюючи до попередніх домовленостей з Луцієм Марцієм, досягнутих під час добровільного переходу під римський протекторат [13, XXXII, 2, 5]. Варто зауважити, інші античні автори не інформують про цю угоду. Тому ймовірний договір 206 року варто розглядати швидше як домовленість про покровительство або дружні стосунки, аніж як повноцінний дипломатичний акт.

Однак у рамках досліджуваної проблематики це свідчить про те, що Гадес справді не зазнавав істотного римського втручання чи обмежень і функціонував під римським покровительством. Згадування Лівієм префекта породжує логічне запитання щодо мотивів, з яких городяни звернулися до сенату з клопотанням утриматися від направлення до них префекта. У цьому випадку виникають дві гіпотези: або направлення префекта передбачалося домовленостями з Марцієм, або римська сторона, порушивши попередні угоди, намагалася запровадити жорсткіший нагляд над фінікійським центром. Циркін констатує, що інтерпретація відповідного пасажу з Лівія, через переклад, може різнитися [32, с. 179], проте схиляється до версії, згідно з якою римляни погодилися відмовитися від направлення префекта через протиріччя з попередніми домовленостями. Отже, спостерігаємо, що попри офіційне затвердження угоди між Республікою та містом лише у 78 році до Р.Х., впродовж майже півтора століття перед цим Рим демонстрував доброзичливе ставлення до фінікійського поселення, не порушуючи його самостійного статусу.

Додатковим аргументом на користь значної самостійності Гадеса слугує продовження монетної емісії містом після завершення Другої Пунічної війни. Попри ймовірні економічні труднощі, у цей період здійснювалося карбування не тільки мідних, але й срібних монет, які зберігали традиційне іконографічне

оформлення – зображення аполлонічної голови, яку прийнято вважати за Геркулеса-Мелькарта [30, с. 51-54].

Відомості про правовий статус решти фінікійських поселень є значно біднішими. Стосовно Малаки Пліній подає лише стислу характеристику, визначаючи її як «місто федератів» [24, III, 8]. Це засвідчує, що в епоху Августа, коли створювалася карта Агріппи, на яку фактично спирається Пліній, Малака мала б володіти союзницьким правом. Окрім цього, відомо, що Малака на той час зберігала характерне фінікійське міське планування і служила основним портовим центром і торговельним пунктом для Північної Африки та нумідійських племен, як зазначає Страбон [29, III, 4, 2].

Говорячи про стародавнє фінікійське місто Сексі, цікавим фактом є карбування власної срібної монети у III-II ст. до Р.Х., що так само виконувалась за греко-пунічними традиціями. Тож можна припустити, що місто мало значну автономію, яку могла забезпечувати певна домовленість із Римом.

Однак не всі фінікійські міста були лояльними до римлян. Антиримське повстання на чолі із Кулхасом і Луксинієм охопило південь Іспанії, де проживало багато фінікійців. Лівій називає серед них малакінів й сексетанів, тобто мешканців міст Малака та Сексі, й Кармону, що також здавна відома як місто фінікійців [13, XXXIII, 21, 6]. Тим не менш, у даному випадку Лівій цитує слова претора Гельвія, які трактуються двозначно, адже існує дискусія стосовно їхнього перекладу [2, с. 796]. Згідно перекладу Сейджа, у звіті Гельвія вказується, що Малака, Сексі і вся Бетурія повстали проти Риму [14]. Якщо брати за основу переклад Макдональда, слова набувають такого сенсу, що Малака й Сексі могли повстати проти Риму разом з Бетурією і всіма тими, хто ще не визначився [11].

Бадіан стверджував, що подібно до Гадеса, переважна частина іспано-фінікійських центрів перейшла до вже згадуваного перехідного статусу або ж міста-федерата – *libera et immunis* або *civitas foederata* [5, с. 123; 16, с. 255]. На

переконання багатьох науковців [9; 22; 26], ці поселення здобули статус федератів за зразком самого Гадеса, який було офіційно закріплено 78 р. до Р. Х. Лопес Кастро ж зазначає, що ситуація з Гадесом була унікальною, тоді як решта фінікійських міст під римським володарюванням в Іберії мали б володіти більш скромним статусом – *civitates stipendiariae* [15, с. 151-151; 17, с. 207] – «прибуткової громади». Такий статус мало більшість завойованих римлянами міст в Іспанії [18, с. 176-178]. Тож участь у повстанні логічно передбачала б миттєве скасування статусу федератів, у тому випадку, коли б ці спільноти користувалися ним до цього. І Лопес Кастро цілком справедливо наголошує, що це було б свідченням відсутності такого права (посилання), позаяк міста-федерати не виступали б проти Риму. Згадуючи цитату Плінія [24, III, 8], що вказує на статус Малаки, здається маловірогідним її датування [17, с. 208].

Водночас Вульф Алонсо підтримує версію з перекладом Макдональда, що відкидає безпосередню участь фінікійських міст у повстанні. Він пояснює їхню згадку у доповіді претора Гельвія тим, що він мав прагнення перебільшити конфлікт, аби отримати більше військової підтримки від сенату. У комплексному аналізі повідомлень Лівія про перебіг повстання в Іспанії до його завершення кампанією Катона у 195 році до Р. Х., Вульф Алонсо виявляє підтвердження того, що участь Малаки і Сексі у заворушеннях була скоріше гіпотетичною, ніж фактичною [31, с. 345].

Втім, важливою складовою є аналіз мотивів цих міст щодо повстання проти римлян. У них явно не варто вбачати прокарфагенську орієнтацію. На це можна подивитись зі зворотнього боку: повстання могло відновити зв'язки між спільнотами, що утворилися саме внаслідок тривалої агресії карфагенян щодо місцевого населення південного півострова. Це робить його подібним до заворушень тартесійців 216 року до Р. Х. Для Кармони, Малаки, Сексі і регіону Бетурії спільною була фінікійська або навіть тартесійська самобутність –

спадщина спільнот, що існували до появи карфагенян. Численні учасники повстання 197 року після завершення попередньої війни стали на бік Риму проти Карфагену, як і сам Кулхас, що був союзником Сципіона [2, с. 797]. Причиною заворушень було не запровадження податків, а незадоволення спробами Риму посилити владу, що не виправдала сподівань місцевих лідерів. Повертаючись до суперечливого пасажу Лівія про доповідь Гельвія, існує можливість, що те, чого побоювався претор – і про що він попереджав сенат – це те, що повстання пошириться на спільноти та вождів, які, як у випадку Малаки чи Кулхаса, підтримали цього ватажка раніше, і яким нова римська політика суперечила [2, с. 799]. Таким чином, повстання 197 р. до Р.Х. відображало не стільки невдоволення римлянами як такими, як радше конфлікт між римськими намірами централізації влади та прагненнями місцевих еліт зберегти традиційну автономію.

Рухаючись далі на схід, наступним фінікійським поселенням є Абдера. Однак згадки про неї в античних джерелах є досить обмеженими. Страбон лише подає список міст цього регіону, зауважуючи, що Абдера була заснована фінікійцями [29, III, 4, 3]. Пліній також згадує її у переліку міст південного узбережжя, знову ж таки вказуючи, посилаючись на Агріппу, що його населяють пуни [24, III, 8]. Водночас, як і у попередніх прикладах, ми маємо, хоч і нечисленні, проте збережені зразки абдерійських монет [27, с. 15]. Перші їхні випуски датуються 190-120 рр. до Р.Х., себто вже за римської доби. Однак незважаючи на це, вони оздоблені написами фінікійською та мають традиційне зображення чоловічого профілю – як вже вказувалось, Мелькарта [1, с. 111]. В такий спосіб місто підтверджує свою приналежність до фінікійської культури та можливу автономність, хоч точних відомостей про це ми не маємо.

В римську епоху збереглася і фінікійська Барія, що відома своїм значним розвитком саме за часів карфагенян. Активність у римський період підтверджується виявленими зразками римської кераміки в акрополі міста [4,

с. 39, 186]. Було також знайдено грецький посуд з неопунічним написом, який часто трапляється на знахідках з Карфагену [28, с. 289]. Тим не менш, подібні артефакти можуть бути радше результатом торговельних контактів, і цього недостатньо, щоб стверджувати про значний фінікійський компонент у місті.

Новий Карфаген був чи не єдиним містом регіону, підкореним саме військовим шляхом, що й не дивно, зважаючи, що «столиця Баркідів» була головним оплотом пунійців в Іспанії. Тому статус і розвиток цього міста у Римській державі постає для нас чи не найцікавішою проблемою. Античні автори прямо не вказують на його адміністративний статус. Полібій та Лівій розповідають лише про великодушність й милосердя Сципіона, з яким той повернув мешканцям майно й закликав до лояльності до римлян [25, с. 141; 12, XXVI, 49, 7]. Цицерон говорить про наявність поблизу Нового Карфагену земельних ділянок, завойованих доблестю обох Сципіонів [7, с. 204-205]. Страбон, посилаючись на Полібія, повідомляє про срібні копальні в околицях міста, що належать римському народу [29, III, 2, 10]. Ці відомості свідчать, швидше, про те, що місто не володіло такими широкими правами, як попередні, тож теоретично мало б мати статус *civitas stipendiariae*. Проте дані епіграфіки республіканського періоду вказують, що до міста застосовувався термін *oppidum* (з латини – місто, фортеця) [10, с. 526]. Тому на нашу думку, Новий Карфаген міг бути переданий у підпорядкування безпосередньо Риму ще після Другої Пунічної війни. Про подальший пунійський вплив у місті дані відсутні, тож цілком можливо, що римляни доклали значних зусиль для його романізації.

Зрештою, варто згадати Ебес – місто на Балеарських островах, яке було здавна засноване саме карфагенянами. Ебес зберігав вірність Карфагену до самого кінця Другої Пунічної війни. Тим не менш, Плутарх описує його як місто, що володіло союзницьким статусом [24, III, 76]. В цілому поразка пунійців у цьому конфлікті, здається, спочатку не вплинула на економіку острова, і фактично, судячи зі збережених монет, перша половина II століття до Р.Х. була

доволі процвітаючим періодом. Події кінця III ст. до Р.Х. не спричинили також змін у попередню монетарну систему. Емісія продовжувалась із традиційним зображенням фінікійських легенд. Ця система змінилася на римську лише за часів Августа, при цьому навіть у цей час збереглися фінікійські написи і деякі попередні зображення [21]. З цього можемо припустити, що місто дійсно мало союзницький статус, проте які саме умови у домовленостях з Римом воно мало – невідомо.

Фінікійські громади на Піренейському півострові не тільки продовжували функціонувати після встановлення римської влади, але й досягли нового культурного й економічного розвитку. Особливо це стосується південного узбережжя Іберії, де фінікійське населення продовжувало активно впливати на формування регіональної самобутності впродовж кількох століть, попри наростання римського контролю. Хоча військові дії та зміна влади викликали конкуренцію за домінування, матеріальні й письмові джерела вказують не стільки на конфлікт, скільки на складні процеси взаємовпливу та адаптації [19, с. 46]. Після закінчення Другої Пунічної війни фінікійці дедалі більше тяжіли до Риму, особливо представники економічної та політичної еліти. Водночас на рівні культурних проявів не спостерігається кардинальних змін: археологічні дані засвідчують поступовість трансформацій, а в окремих випадках – навіть відновлення місцевих фінікійських традицій [23, с. 169-171]. Воно яскраво проявляється у збереженні неопунічної мови та писемності, що продовжувала функціонувати в римську епоху. Як ми вже зазначали, монетні двори в Гадесі, Сексі, Малаці й Абдері продовжували застосовувати фінікійський алфавіт разом із латинським. У Малаці та Сексі археологічно зафіксовані написи на кераміці, що свідчать про живу традицію фінікійського письма у I-II ст. до Р.Х. [20, с. 170-171]. Паралельно, як вже зазначалось, на монетах зберігалися образи Мелькарта-Геракла – центрального фінікійського божества для цього регіону.

Втім, часто ці нумізматичні пам'ятки свідчать також про римський культурний вплив, що проявляється у білінгвальних написах та синтезі іконографічних елементів. Така дуальність, за словами Франциско Мачука, ілюструє потенціал фінікійських громад пристосовувати власну історичну спадщину до змінених умов існування. Наративи щодо давності святилища Мелькарта та зв'язків із Тиром, які набули поширення вже навіть у римський період, швидше засвідчують намагання місцевих еліт обґрунтувати легітимність свого статусу, аніж відображають автентичну реальність колоніального минулого. У рамках Римської держави, де етнокультурні ідентичності не зникали безслідно, а зазнавали трансформації, звернення до фінікійського походження перетворилось на інструмент підвищення соціального престижу. В епоху Пізньої Республіки та Принципату нанесення сакральних зображень на монети, зведення меморіальних споруд і організація релігійних свят та урочистостей являло собою форму регіональної ідентичності [19, с. 50]. Саме протягом цього періоду обрах Мелькарта розповсюджується на монетному карбуванні не лише у фінікійських містах, а й у регіонах під їхнім впливом [3, с. 350], що свідчить про ширшу реінтерпретацію спільного минулого або історичної пам'яті. Феррер Албелда навіть стверджує, що фінікійська ідентичність на Іберійському півострові кристалізувалась не раніше, а саме в період римського домінування [8, с. 676-677]. Хоча ми не поділяємо цю позицію повністю, оскільки вбачаємо саме у Карфагені та його вагомій ролі в історичних процесах регіону той консолідуючий чинник, довкола якого сформувалась ця західно-фінікійська, або пунічна, єдність. Проте, погоджуючись з Мачукою, вона цілком могла не конфліктувати з римською ідентичністю, а навпаки – гармонійно з нею поєднуватись, становлячи один із механізмів інкорпорації до римської системи.

Як висновок, ми бачимо, що подальша експансія римлян на території Піренейського півострова не перешкодила розвитку вже укоріненої

багатовікової фінікійської культурної традиції цього регіону. Поступово фінікійські поселення інтегрувалися до римської системи, здобуваючи переважно статус федеративних громад, підтримували емісію власних монет, що засвідчує їхній економічний розвиток, і зберігали культурні й релігійні традиції та практики. Апогеем такої інтеграції стало присвоєння муніципальних прав містам фінікійців. У випадку Гадеса та Сексі відповідний процес розпочався у 49 р. до Р.Х. і завершився за правління Августа. Інші міста здобули аналогічні привілеї пізніше – в період династії Флавіїв, упродовж останніх десятиліть I століття до Р.Х.

Список використаних джерел

1. Alfaro Asins C. La producción y circulación monetaria en el sudeste peninsular. Los cartagineses y la monetización del Mediterráneo occidental. Madrid : Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2000. 356 p.
2. Álvarez-Martí-Aguilar M. Los Fenicios de la Península Ibérica frente a Cartago y a Roma: Cuestiones de Identidad. *Romanización, fronteras y etnias en la Roma antigua: El caso hispano* / ed. Juan Santos Yanguas, Gonzalo Cruz Andreotti. Vitoria : Universidad del País Vasco, 2012. P. 771–805.
3. Arévalo A., Moreno E. La imagen proyectada de Gadir a través de sus monedas. *Gadir y el Círculo del Estrecho revisados. Propuestas de la arqueología desde un enfoque social* / ed. Juan Carlos Domínguez Pérez. Cádiz : Universidad de Cádiz, 2011. P. 339–373.
4. Astruc M. *La necrópolis de Villaricos*. Madrid : Ministerio de Educación Nacional, 1951.
5. Badian E. *Foreign Clientelae (264-70 B.C.)*. Oxford : Clarendon Press, 1958. 312 p.
6. Cicero M. T. *The orations of Marcus Tullius Cicero* / literally translated by C. D. Yonge. London : G. Bell, 1867. Vol. 3. 460 p. URL:

<https://archive.org/details/orationsofmarcus03cice/mode/2up> (дата звернення: 25.06.2025).

7. Cicero M. T. *The orations of Marcus Tullius Cicero* / literally translated by C. D. Yonge. London : G. Bell, 1867. Vol. 2. 536 p. URL: <https://archive.org/details/orationsofmarcus02ciceuoft/mode/2up> (дата звернення: 25.06.2025).

8. Ferrer Albelda E. El sustrato púnico en las urbes meridionales: persistencias culturales e identidades cívicas. *Romanización, fronteras y etnia en la Roma Antigua: El caso hispano* / ed. Juan Santos Yanguas, Gonzalo Cruz Andreotti. Vitoria : Universidad del País Vasco, 2013. P. 665–683.

9. González Román C. *Imperialismo y romanización en la provincia Hispania Ulterior*. Granada : Universidad de Granada, en colaboración con la "Asociación Trajano", 1981.

10. Hübner A., ed. *CIL II: Inscriptiones Hispaniae Latinae*. 1869. Reprint, 1957, 1975. URL: <https://objects.auxiliary.idai.world/Tei-Viewer/cgi-bin/teiviewer.php?manifest=BOOK-ZID878785> (дата звернення: 25.06.2025).

11. Livy. *Ab Urbe Condita* / ed. A. G. McDonald. Oxford : Oxford University Press, 1965.

12. Livy. *Books XXVI–XXVII* / with an English translation. Cambridge, Mass. : Harvard University Press ; London : William Heinemann, Ltd., 1943.

13. Livy. *Books XXXI–XXXIV* / translated by Evan T. Sage. Cambridge, MA : Harvard University Press (Loeb Classical Library), 1935.

14. Livy. *History of Rome. Volume VIII: Books 28–30* / translated by E. T. Sage. Cambridge, MA : Harvard University Press ; London : William Heinemann Ltd., 1984 [1935].

15. López Castro J. L. *Hispania Poena: los fenicios en la Hispania romana (206 a.c.–96 d.c.)*. Barcelona : Critica, 1995. 285 p.

16. López Castro J. L. Las ciudades fenicias del Sur de la Península Ibérica y la conquista romana. *Actas del IIº Congreso de Historia de Andalucía (Córdoba, 1991)*. Vol. 3. Historia Antigua. Córdoba : Publicaciones de la Consejería de Cultura y Medio Ambiente de la Junta de Andalucía, 1994. P. 251–268.
17. López Castro J. L., Mora Serrano B. Malaka y las ciudades fenicias en el Occidente mediterráneo (siglos VI a.C.-I d.C.). *Mainake*. 2002. Vol. 24. P. 181–214.
18. López Medina M. J. Las Civitates del Sureste Peninsular durante el Alto Imperio. Algunas cuestiones sobre su urbanismo y su territorio. *Florentia Iliberritana*. 1996. Vol. 7. P. 171–185.
19. Machuca Prieto F. Identity Constructs among the Phoenicians in Roman Hispania: The Role of Past and Tradition. *An Empire of Many Faces* / ed. André Carneiro, Cláudia Teixeira, Paulo Simões Rodrigues. Madrid : Dykinson, 2023. P. 45–58. <https://doi.org/10.2307/jj.11102911.5>.
20. Machuca Prieto F. 'There Are Always Two Sides to Every Story': Roman Rule, Cultural Continuities and Ethnic Identity in Southern Hispania. *Community and Identity at the Edges of the Classical World* / ed. Aaron W. Irvin. Hoboken : Wiley-Blackwell, 2021. P. 155–171. <https://doi.org/10.1002/9781119630746.CH9>.
21. Moneda Ibérica. Cecas: Ebusus. URL: <https://monedaiberica.org/v1/mint/69> (дата звернення: 25.06.2025).
22. Muñiz Coello J. Aspectos sociales y económicos de Malaca romana. *Habis*. 1975. Vol. 6. P. 241–252.
23. Niveau de Villedary A. M., Martelo Fernández M. Puntualizaciones sobre 'pebeteros en forma de cabeza femenina' tardopúnicos. A propósito de un hallazgo reciente. *Imagen y culto en la Iberia prerromana II: Nuevas lecturas sobre los pebeteros en forma de cabeza femenina* / ed. María Cruz Marín Ceballos, Ana María Jiménez Flores. Sevilla : Universidad de Sevilla, 2014.

24. Pliny the Elder. *The Natural History* / translated by John Bostock, H. T. Riley. London : Taylor and Francis, 1855.
25. Polybius. *The Histories. Volume IV: Books 9–15* / translated by W. R. Paton. Cambridge, MA : Harvard University Press (Loeb Classical Library), 1925.
26. Roldán Hervás J. M. *Historia de Granada*. Vol. 1: *Antigüedad*. Granada : Don Quijote, 1983.
27. Ruiz López I. D. Las Cecas Ibéricas Meridionales de la Hispania Ulterior y su Circulación Monetaria: Acuñaciones y Dispersión Monetaria de las Ciudades Ibéricas del Sur Peninsular : tesis doctoral. Universidad de Granada, 2012. <https://doi.org/10.30861/9781407309163>.
28. Sola-Sole J. M. *De epigrafía*. Sefarad XX, 1960.
29. Strabo. *Geography. Volume II: Books 3–5* / translated by Horace Leonard Jones. Cambridge, MA : Harvard University Press (Loeb Classical Library), 1923.
30. Vives y Escudero A. *La moneda hispánica*. Madrid : Editorial Reus, 1924.
31. Wulff Alonso F. Fuentes literarias sobre Málaga antigua. *Historia Antigua de Málaga y su Provincia. Actas del Primer Congreso de Historia Antigua de Málaga (Málaga, 1994)* / ed. Fernando Wulff Alonso, Gonzalo Cruz Andreotti. Málaga : Arguval, 1996. P. 335–351.
32. Циркин Ю. *Финикийская культура в Испании*. Москва : Наука, 1976. 284 с.